

LOVORKA ČORALIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

MAJA KATUŠIĆ

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Izvorni znanstveni članak

UDK: 355.48(450 Venezia)"17"

929 Mazarović, A. K.

Mletački ratni brodovi *Rondinella* i *Achille* pod zapovjedništvom Peraštanina Antuna Mazarovića

U 18. stoljeću brojni su Bokelji obnašali dužnost kapetana mletačkih ratnih brodova. Takav je primjer i Peraštanin Antun Krstov Mazarović, zapovjednik brodova Rondinella i Achille u posljednjim desetljećima 18. stoljeća. U ovome radu, zasnovanom na uvidu u izvorno gradivo iz mletačkoga Državnog arhiva (zbirka Provveditori all'Armar), posebna se pozornost pridaje strukturi i sastavu posade na spomenutim mletačkim brodovima kojima je Mazarović zapovijedao. U prilogima na kraju rada donose se popisi posada navedenih brodova.

Ključne riječi: Perast, Mletačka Republika, Antun Mazarović, ratna mornarica, vojna povijest, povijest 18. stoljeća

Uvod: Mletačka Republika i istočni Jadran – zajedničke sastavnice vojne prošlosti

Tijekom prošlih stoljeća brojne su i prevažne sastavnice povezivale vojnu povijest Mletačke Republike i pretežitoga dijela istočnoga Jadrana. Dugi niz vjekova osmanskih prodora i osvajanja, razdoblja Ciparskog (1570. – 1573.), Kandijskog (1645. – 1669.), Morejskog (1684. – 1699.) i tzv. Malog ili Drugog morejskog rata (1714. – 1718.), svojim su trajanjem i intenzitetom ostavili nemale, najčešće i teške posljedice na krajeve i stanovništvo zahvaćene ratnim vihorima. Sustav obrane mletačkih prekomorskih stečevina, ali i iscrpljujuće ratovanje Serenissime na širokoj bojišnici od Jadrana do Levanta, pri tome ne bi bili mogući bez udjela domaćega žiteljstva koje je – iz pokoljenja u pokoljenje – popunjavalo mletačke kopnene i pomorske vojne snage.

U sklopu proučavanja problematike udjela Istrana, Dalmatinaca i Bokelja, ali i drugih zavičajnih skupina sa istočnojadranske obale u mletačkoj vojsci, posljednjih smo

godina objave (samostalno ili u suautorstvu) više radova koji se odnose na kopnene snage, odnosno na mletačko prekomorsko pješništvo (*Fanti Oltramarini*) i konjaništvo (*Croati a cavallo, Cavalleria Croati*). Ti su radovi zasnovani na podrobnome proučavanju izvornoga gradiva iz središnje mletačke državne pismohrane (Archivio di Stato di Venezia, dalje: ASV), ponajprije zbirke Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, u sklopu koje su sadržani brojni vrijedni podaci o visokim časnicima, ali i o običnim vojnicima novačenim na širem području istočnoga Jadrana.¹

Jednako je tako zanimljiva i istraživački višestruko poticajna i tema udjela stanovništva zavičajem s istočnoga Jadrana, ponajprije iz područja u sastavu *Stato da Mar*, u mletačkoj vojnopomorskoj povijesti, točnije u ratnoj mornarici Serenissime. Ratne lađe istarskih, dalmatinskih i bokeljskih gradova, redovito popunjavane posadom i

- 1 Lovorka Čoralić – Maja Katušić, Andrija Mladinić i Mihovil Anđelo Filiberi – časnici postrojbe *Croati a cavallo* (iz društvene i vojne povijesti Dalmacije u XVIII. stoljeću), *Povijesni prilozi*, god. 28, br. 37, Zagreb, 2009., str. 247–282; Iste, Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735. – 1802.), *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 28, Zagreb, 2010., str. 139–172; Iste, Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. st.), *Povijesni prilozi*, god. 29, br. 39, Zagreb, 2010., str. 125–152; Iste, Kotorski plemići Frano Buća, Gabrijel Vračen i Nikola Paskvali – zapovjednici mletačkih prekomorskih vojnih postrojbi (prva polovica XVIII. stoljeća), *Povijesni prilozi*, god. 31, br. 42, Zagreb, 2012., str. 249–273; Iste, Peraštanin Tripun Štukanović (+ 1769) – pukovnik mletačkih oltramarina, *Analitički Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 50, Zagreb – Dubrovnik, 2012., str. 385–410; L. Čoralić – Nedjeljka Balić Nižić, Iz hrvatske vojne povijesti – *Croati a cavallo* i *Soldati Albanesi*, njihova bratovština i gradivo o njezinu djelovanju od 1675. godine do sredine XVI–II. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 24, Zagreb, 2006., str. 71–130; L. Čoralić, Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi (XVII. stoljeće – početak XX. stoljeća), *Povijesni prilozi*, god. 30, br. 41, Zagreb, 2011., str. 203–231; Ista, Šibenski plemić Nikola Divnić (1654. – 1734.) – pukovnik hrvatske lake konjice (*Cavalleria Croati*), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 54, Zagreb – Zadar, 2012., str. 125–145; Ista, Zadarski patricij Šimun Nassi – pukovnik hrvatskih konjanika u mletačkoj vojsci (početak 18. stoljeća), *Povijesni zbornik: godišnjak za kulturu i povijesni naslijeđe*, god. IV, br. 5, Osijek, 2012., str. 7–31. O mletačko-osmanskim ratovima u Dalmaciji i Boki, posebice s obzirom na udio domaćih snaga u mletačkoj vojsci, usporedi neka monografska djela te pojedinačne znanstvene radove: Giuseppe Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, Zara, 1909.; Isti, La Dalmazia guerriera, *Archivio storico per la Dalmazia*, anno III, vol. V, fasc. 30, Roma, 1928., str. 279–300; Arduino Berlam, Le milizie dalmatiche della Serenissima, *Rivista dalmatica*, god. XVI, fasc. 1, Zara, 1935., str. 47–58; Gligor Stanojević, *Dalmacija u doba Morejskog rata 1684–1699*, Beograd, 1962.; Isti, *Jugoslavenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI–XVIII vijeka*, Beograd 1970.; Ennio Concina, *Le trionfanti et invittissime armate venete*, Venezia, 1972.; Marko Jačov, Le guerre Veneto-Turche del XVII secolo in Dalmazia, *Atti e Memorie della Società Dalmata di Archeologia e Storia Patria*, sv. 22, Venezia, 1991.; Šime Peričić, Glavari i časnici Vojne krajine u Dalmaciji, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 35, Zadar, 1993., str. 219–232; Francesco Paolo Favaloro, *L'Esercito Veneziano del '700: Ricerche e schizzi*, Venezia, 1995.; Š. Peričić, Neki Dalmatinci – generali stranih vojski, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 42, Zagreb – Zadar, 2000., str. 195–220; Tea Mayhew, *Dalmatia between Ottoman and Venetian Rule: Contado di Zara 1645–1718*, Roma – Viella, 2008.; Ista, Mletački vojnik na istočnoj obali Jadrana za Kandijskog rata (1645–1669), u: *Spomenica Josipa Adamčeka* (uredili Drago Roksandić i Damir Agičić), Zagreb, 2009., str. 243–262.

upućivane u aktivnu službu pred gotovo svaki mletački vojni pothvat, zatim njihov udio u znamenitim pomorskim bitkama (primjerice u Lepantskome boju 1571. godine), djelovanje (ponajprije Bokelja) u učestalim srazovima sa sjevernoafričkim ili ulcinjskim gusarima, te – prije svega – teško prebrojiva prisutnost časnika i mornara podrijetlom od istarskoga sjevera do Boke i unutrašnjosti Crne Gore na mletačkim ratnim brodovima, činjenice su poznate u historiografiji.²

Središte ovoga istraživanja upravljeno je na jednu od brojnih tema iz vojnopomorske povijesti Boke kotorske i Mletačke Republike, a glavni je protagonist Antun Mazarović, zapovjednik ratnih brodova pod stijegom svetoga Marka u posljednjim desetljećima opstojanja Kraljice mora. Rad se zasniva na uporabi postojećih saznanja iz historiografije (o peraškoj obitelji Mazarović) te ponajprije na uvidu i raščlambi do sada malo korištenog gradiva iz Archivio di Stato di Venezia. Riječ je o zbirci gradiva (popisi članova posade na bojnim brodovima) koje je izravno vezano uz državnu magistraturu ratne mornarice – Provveditori all'Armar. Taj državni ured, utemeljen šezdesetih godina 15. stoljeća, bio je zadužen za ustroj, organizaciju i vodstvo mletačke ratne mornarice. Do 1644. godine magistratura je brojala dva člana (a potom tri), a služba toga povjerenstva trajala je godinu dana. Providuri ratne mornarice redovito su bili ugledni mletački patriciji koji tijekom obnašanja mandata nisu smjeli prihvaćati nijednu drugu funkciju u tijelima državne vlasti i uprave. Za državu koja je svoj uspon i moć zasnivala na vojnopomorskoj prevlasti i nadzoru plovidbenih putova, ta je magistratura imala iznimnu važnost.³

- 2 O ratovima i bitkama na Jadranu i Sredozemlju te o udjelu pomoraca sa istočnoga Jadrana u njima postoji opsežna literatura. Posebno zanimanje istraživača pri tome je bilo upravljeno na pomorske pothvate bokeljskih pomoraca i ratnika. Usporedi neka sintetska djela te u njima sadržan dodatan popis literature: Grga Novak, Ratovi i bitke na Jadranskom moru, u: *Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, sv. I, Zagreb, 1962., str. 171-215; Vinko Foretić, Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća, u: nav. dj., str. 289-339; *Lepantska bitka: udio hrvatskih pomoraca u Lepantskoj bitki 1571. godine*, priredili G. Novak i Vjekoslav Maštrović, Zadar, 1974.; Pavao Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću: politički pregled*, Perast, 2000.; Miloš Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i meceni: Studije o Boki Kotorskoj XV – XIX stoljeća*, priredio Vlastimir Đokić, Beograd – Podgorica, 2003.; L. Čoralić, *Iz prošlosti Boke: Odabrane teme*, Samobor, 2007.; M. Milošević, *Iz prošlosti Boke kotorske*, Zagreb, 2008.; Isti, *Boka Kotorska, Bar i Ulcinj od kraja XV do kraja XVIII vijeka*, Podgorica, 2008.
- 3 O magistraturi Provveditori all'Armar vidi opširnije: Andrea Da Mosto, *L'Archivio di Stato di Venezia*, sv. I, Roma, 1937., str. 159; *Guida alle Magistrature. Elementi per la conoscenza della Repubblica Veneta* (a cura di Catia Milan, Antonio Politi, Bruno Vianello), Verona, 2003., str. 142. O mletačkoj ratnoj mornarici, posebice u ranom novom vijeku, vidi: Cesare Augusto Levi, *Navi venete da codici marmi e dipinti con centosei disegni di G. Culluris*, Venezia, 1892. (ristampa: C. A. Levi, *Le navi della Serenissima*, Vittorio Veneto, 2011.); Vincenzo Marchesi, *La marina veneziana dal secolo XV alla rivoluzione del 1848, Atti e memorie dell'Accademia di agricoltura, scienze e lettere di Verona*, seria 4, sv. 20, Verona, 1919., str. 145-175; Mario Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana da Lepanto alla caduta della Repubblica*, Roma, 1935. (ristampa: Venezia, 1995.); Ferruccio Sassi, *La politica navale veneziana dopo Lepanto*, *Archivio veneto*, serie 5, sv. 38-41, Venezia, 1946.-1947.; Alberto Tenenti, *Cristoforo*

U ovome radu pokušat ćemo rasvijetliti dio karijere zapaženog i visokorangiranog, ali u historiografiji gotovo nepoznatog bokeljskog časnika – kapetana Antuna Mazarovića.⁴ Na početku rada iznijet ćemo osnovne podatke o obitelji Mazarović i njezinim zaslužnim odvjetcima, ponajprije o onima koji su se istaknuli u mletačkoj vojnoj službi. U središnjem dijelu istraživanja težište naše raščlambe bit će organizacija i sastav posade mletačkih ratnih brodova *Rondinella* (*Lastavičica*) i *Achille* (*Ahilej*) u vrijeme kada je njima izravno zapovijedao kapetan Antun Mazarović. Naposljetku, prikazom i analizom arhivske zbirke *Provveditori all'Armar* ukazat ćemo na važnost mletačkog gradiva za proučavanje brojnih sastavnica vojne i pomorske povijesti Boke kotorske i istočnog Jadrana u vrijeme njihove višestoljetne uključenosti u mletačku državu.

Peraška obitelj Mazarović

Mazarovići se ubrajaju među najstarije i najuglednije peraške obitelji.⁵ Prema obiteljskoj predaji, sadržanoj u kronici koju je početkom 18. stoljeća sastavio Krsto Mazarović,⁶ obitelj se u kotorskim dokumentima spominje još od 14. stoljeća, a rodonačelnik

da Canal: La Marine Vénétienne avant Lépante, Paris, 1962.; Frederic C. Lane, *Le navi di Venezia*, Torino, 1983.; Emilio Rossi – Mario Alberoni – Aldo M. Feller, *Le galee: Storia, tecnica, documenti*, Trento, 1990.; Gilberto Penzo, *Navi veneziane*, Trieste, 2000.; Guido Ercole, *Duri i banchi! Le navi della Serenissima 421-1797*, Trento, 2006.; Guido Candiani, *I vascelli della Serenissima: Guerra, politica e costruzioni navali a Venezia in età moderna, 1650-1720*, Venezia, 2009.; G. Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima: Navi di linea della Marina veneziana 1652 – 1797*, Trento, 2011.

- 4 Autorice ovoga teksta u svojim istraživanjima obraditi će i djelovanje niza drugih bokeljskih, ponajprije peraških časnika – kapetana mletačkih ratnih brodova u drugoj polovici 18. stoljeća (npr. Josipa Balovića, Vicka Kolovića, Josipa Kolovića Matikole, Vicka Dabovića, Ivana Mazarovića). Ovdje je potrebno naglasiti da o prethodno spomenutim kapetanima, kao i o samome Antunu Mazaroviću, gotovo da nemamo nikakva prethodna historiografska saznanja te se njihova vojna karijera ponajprije može pratiti na osnovu raščlambe gradiva iz zbirke *Provveditori all'Armar*.
- 5 Sažeti podaci o obitelji Mazarović i njezinim najistaknutijim odvjetcima sadržani su u *Pomorskoj enciklopediji*, sv. IV., Zagreb, 1978., str. 579-580 (tekst: Anton Milošević, Jelka Perić, Tomo Radulović) i *Pomorskom leksikonu*, Zagreb, 1990., str. 461.
- 6 Krsto Mazarović (1680.-1725.), brodski pisar koji je – kao izravni sudionik – opisao boj u kojemu su Peraštani pobijedili nadmoćniji berberski brod kraj Drača 1716. godine. Djelo je naslovljeno *Valor trionfante overo preggio di gloria nel dispreggio della morte dell'intrepida Nazione Perastina* (in Venezia, apresso Giacomo Tommasini, 1718.). Mazarović je znan i kao priređivač pretiska djela Pavla Posilovića *Cvijet od kriposti (Fiore di Virtù)*. Djelo je, uz manje Mazarovićeve jezikoslovne zahvate, objavljeno u Mlecima 1712. godine. Autor je i kronike bratstva Mazarovića, koju je priredio i objavio M. Milošević u djelu *Analisti, brončari, biografi* (izbor, predgovor, napomene i redakcija prevoda M. Milošević), Cetinje, 1996., str. 217-249. Podrobnije o Krsti Mazaroviću vidi: Slavo Mijušković, *Trijumf jednog peraškog broda 1716. godine u opisu njegova poručnika u mletačkim i francuskim arhivskim izvorima*, *Pomorski zbornik*, sv. 2, Zadar, 1964., str. 653-688; *Proza baroka (XVII i XVIII vijek)*, priredili Gracija Brajković i M. Milošević, Titograd, 1978., str. 40-45, 188-201, 355-362, 533-540; *Hrvatska književnost Boke kotorske do preporoda* (priredila i predgovor napisala Vanda Babić), Zagreb, 1998., str. 97-98; Pavao Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*, Perast, 1999., str. 87-88, 90, 250, 380, 390; *Zagovori svetom Tripunu: blago Kotorske biskupije. Povodom 1200. obljetnice prijenosa moći svetoga Tripuna u Kotor* (Katalog izložbe), Zagreb, 2010., str. 379, 391-392.

obitelji je *Maxar* Smilojević, prema kojemu su se Mazarovići ubrajali u bratstvo (*casa-da*) Smilojević ili Šilopi.⁷

Učestali je bilježenje Mazarovića u Boki započinje od 16. stoljeća, kada se 1539. godine kao istaknuti sudionik obrane Kotora od osmanskih presizanja (Hajredin Barbarossa) spominje Luka. Njegov je sin Ivan (1528.-1633.), zapovjednik peraških zastavnika u Lepantskoj bitci (1571.), a tijekom Ciparskoga rata zaslužan je za mletačko osvajanje utvrde Vrbanj (današnji Kumbor) 1572. godine. Godine 1624. u dubokoj je starosti zarobljen prilikom osmanskog napada na Perast, ali je već sljedeće godine uspješno otkupljen te je umro dočekavši 105 godina života.⁸ U prvoj polovici 17. stoljeća u gradskoj se upravi ističe Tripun Ivanov (1581.-1657.), učestalo zabilježen kao peraški izaslanik u Mletke te jedan od prvih načelnika Perasta nakon stjecanja upravne neovisnosti od Kotora. Godine 1646. imenovan je zapovjednikom obrane grada, a bio je i zapažen sudionik obrane Perasta pri glasovitom osmanskom napadu 1654. godine.⁹ U 17. stoljeću u vojnopomorskim akcijama je prednjačio Vicko Tripov Mazarović (1613.-1683.). Istaknuo se u pomorskim okršajima protiv afričkih gusara (1638. kod Valone te 1645. godine kod Patrasa i Malvazije), a tijekom Kandijskoga rata zapažen je sudionik pomorskih bitaka kod Risna i Herceg Novoga. Godine 1667. (prema nekim podacima 1668.) imenovan je kapetanom prvog modernog ratnog broda sagrađenog u mletačkome arsenalu (*Giove fulminante* / *Jupiter gromovnik*), s kojim je aktivno sudjelovao u vojnim akcijama na grčkome bojištu (napad na Kretu). Na svoj je trošak opremio i naoružao tri manja ratna broda koja su imala zadatak nadzirati slobodnu plovidbu istočnim Jadranom. Višekratno je bio i peraški izaslanik u Mletke te načelnik, a u rodnome gradu dao je podići vijećnicu i jednu od gradskih obrambenih kula (kula Mazarovića). U sklopu svoga mecenatskoga djelovanja dao je u Perastu, zajedno s braćom, podići hospicij i crkvu sv. Antuna Padovanskog za franjevačke redovnike.¹⁰

7 *Analisti, brončari, biografija*, str. 220, 219. Usporedi i: G. Stanojević, Građa za istoriju Perasta, *Spomenik SANU*, sv. 105, Beograd, 1956., str. 64-65; P. Butorac, *Razvitak i ustroj peraške općine*, Perast, 1998., 102, 110-111.

8 Francesco Viscovich, *Storia di Perasto dalla caduta della Repubblica Veneta al ritorno degli Austriaci*, Trieste, 1898., str. 258, 322; Anton Milošević, Navala afričkih gusara na Perast 1624. godine, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* (dalje: *GPMK*), sv. 4, Kotor, 1955., str. 31-32; Marko Bošković, Herojski podvizi bokeljskih pomoraca – Perast, *GPMK*, sv. 13, Kotor, 1965., str. 174; M. Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i meceni*, str. 130; *Analisti, brončari, biografija*, str. 221-222; M. Milošević, *Boka Kotorska, Bar i Ulcinj od kraja XV do kraja XVIII vijeka*, str. 220.

9 A. Milošević, Navala afričkih gusara na Perast 1624. godine, str. 32-33; G. Stanojević, Peraštanske isprave, *Spomenik SANU*, sv. 127, Beograd, 1986., str. 61; *Analisti, brončari, biografija*, str. 222-226.

10 O ugledu koji je Vicko Mazarović uživao u Mlecima svjedoči podatak da je na njegovu osobnu preporuku kapetanom drugog velikog bojnog broda (*Costanza* / *Ustrajnost*), sagrađenog u mletačkome arsenalu, imenovan Peraštanin Ivan Bronza. Usporedi: F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 260, 272; A. Milošević, Pomorska škola u Perastu, *GPMK*, sv. 2, Kotor, 1953., str. 45; G. Stanojević, Građa za istoriju Perasta, str. 55, 64; Isti, Peraštanske isprave, str. 64, 66-67; M. Bošković, Herojski podvizi bokeljskih pomoraca – Perast, str. 173; V. Foretić, Udio naših ljudi u stranim mornaricama i pomorskim zbivanjima kroz stoljeća, str. 303; Aleksandar S. Lalošević, Značajnije borbe bokeljskih pomoraca protiv gusara i pirata, u: *12 vjekova Bokeljske mornarice*, Beograd, 1972., str. 75; *Analisti, brončari*,

Sudjelovanjem u Kandijskome ratu istaknuli su se još neki članovi obitelji Mazarović. Tako je jedan od istaknutih sudionika već spominjane slavne obrane Perasta 1654. godine bio Luka Tripov (1618.-1705.), koji je nakon toga događaja u svome domu osobno ugostio hrvatskoga bana Petra Zrinskog. Luka se istaknuo u borbama protiv osmanskih gusara šezdesetih godina istoga stoljeća, a 1694. je godine – radi stečenih zasluga – imenovan peraškim načelnikom.¹¹ Aktivno učešće u pomorskim okršajima s afričkim gusarima tijekom Kandijskoga rata imao je i Tripo Krstov, zabilježen ujedno i kao višekratni peraški izaslanik u grad na lagunama (četrdesete godine 17. stoljeća).¹²

Nekoliko se odvjetaka bratstva Mazarović istaknulo i tijekom Morejskoga rata. Tako je Tripo Lukov (1663.-1691.) sudjelovao u mletačkim vojnim akcijama na području Hercegovine, Sinja i pri zauzimanju Herceg Novoga (1687.), a kao zapovjednik peraških zastavnika djelovao je u mletačkoj ratnoj mornarici na grčkome bojištu.¹³ U istome je ratu Ivan Vickov Mazarović (1643.-1709.) zapažen kao zapovjednik Peraštana, sudionika u bitkama tijekom kojih su oslobođeni Risan i Herceg Novi. Obnašao je i visoke položaje u gradskoj upravi (izaslanik, načelnik), a za iskazane zasluge nagrađen je posjedima na oslobođenim dijelovima Boke. Odan peraškom svetištu Gospa od Škrpjela, Ivan je darivanjem srebrenog pokrova za Bogorodičinu sliku (rad Lovre Dobričevića) stekao i mecenatske zasluge.¹⁴ Darovatelj zavjetne crkve Gospa od Škrpjela bio je i Marko Lukov Mazarović (rođen 1673.), tijekom Drugog morejskog rata zapovjednik peraških zastavnika i sudionik neuspjele mletačke opsade Ulcinja.¹⁵ Sličnu vojničku karijeru (sudjelovanje u ratu 1714.-1718. godine) imao je i Matija Petrov Mazarović, zapovjednik državnih brodova zaduženih za nadzor slobodne plovidbe Jadranom. U više navrata bilježi se i kao peraški izaslanik u Mletke, a dvadesetih godina 18. stoljeća obnašao je i dužnost načelnika.¹⁶ Udio odvjetaka obitelji Mazarović u mletačkoj ratnoj

biografi, str. 226-232; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 42-43, 77-79, 81-85, 89, 91-93; Isti, *Kulturna povijest grada Perasta*, str. 81, 90-91, 153, 160; G. Candiani, *I vascelli della Serenissima*, str. 78-80, 84; G. Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, str. 221-222; Piero Pazzi, *Kratki povijesno-umjetnički uvod u Boku Kotorsku s osvrtom na Budvu, Bar i Ulcinj*, s. l., 2010., str. 66; Željko Brguljan, *Pomorstvo Boke kotorske na slikama Bazija Ivankovića*, Zagreb, 2011., 32-33.

11 *Analisti, hroničari, biografi*, str. 232-235; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 88; P. Pazzi, *Kratki povijesno-umjetnički uvod u Boku Kotorsku*, str. 66.

12 *Analisti, hroničari, biografi*, str. 238-239; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 35, 58.

13 Tripo Lukov zabilježen je i kao jedan od zapovjednika peraških brodova naoružanih tijekom Morejskoga rata s ciljem sprječavanja djelovanja afričkih gusara na Jadranu. Usporedi: *Analisti, hroničari, biografi*, str. 243-245; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 113, 137.

14 F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 262; Petar D. Šerović, *Borbe s Turcima oko Hercegnovoga do njegova konačnog oslobođenja g. 1687.*, GPMK, sv. 4, Kotor, 1955., str. 14; M. Milošević, *Prilike u Boki Kotorskoj tokom priprema za oslobođenje Herceg-Novog od Turaka (1684-1687)*, *Istorijski zapisi*, god. XIX, knjiga XXIII, sv. 1, Titograd, 1966., str. 16; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 118-119, 125; *Analisti, hroničari, biografi*, str. 240-243.

15 P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 153, 158; *Analisti, hroničari, biografi*, str. 245-246; P. Pazzi, *Kratki povijesno-umjetnički uvod u Boku Kotorsku*, str. 66.

16 F. Viscovich, *Storia di Perasto*, str. 127, 261; Miro Montani, *Pomorstvo Perasta na portretima brodova, Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942-1962*, sv. II,

mornarici bilježimo i u drugoj polovici 18. stoljeća, a zasigurno je jedan od najpoznatijih visokih časnika Ivan Mazarović, zapovjednik broda *Galatea* od 1779. do 1792. godine.¹⁷ U 18. stoljeću se kao pomorski stručnjak i teoretičar izdvaja Josip Mazarović, autor priručnika iz pomorske navigacije, naslovljenog *Il navigante istruito, ossia la Teoria e la Pratica del Pilotaggio*.¹⁸ Naposljetku, sažeti prikaz istaknutijih Mazarovića, sudionika niza vojnopomorskih akcija duž Jadrana i Sredozemlja, možemo zaokružiti spomenom na nekoliko članova obitelji koji su – u ratno ili mirnodopsko vrijeme – djelovali u 19. stoljeću. To su Vicko Mazarović, sudionik u napoleonskim ratovima, zabilježen 1812. godine kao kadet na francuskome brodu *Rivoli* u okršaju protiv engleskog linijskog broda *Victorious* i brika *Wisel* kod Pirana¹⁹ te Vicko i Ezio, kapetani putničkih brodova Austrijskoga Lloydja koji su – zahvaljujući spasilačkim akcijama – stekli nagrade i odlikovanja.²⁰

Kapetan Antun Mazarović, brodovi *Rondinella* i *Achille* i sastav njihovih posada

Na osnovu postojećih saznanja iz znanstvene literature nismo u mogućnosti ocrtati životni put kapetana Antuna Mazarovića. U izvoru je navedeno kako je sin tada već pokojnoga Krsta, ali nam detaljnosti o njegovim obiteljskim odnosima, kao i o napredovanju u vojnoj karijeri u mletačkoj službi, na žalosti nisu poznati. Jedini podatak o Antunu Krstovom Mazaroviću bilježimo u popisu stanovništva (kućedomaćina) Perasta iz 1733. godine, prema kojemu u njegovu domu obitavaju tri člana obitelji.²¹ Stoga je

Zagreb, 1962., str. 1871; G. Stanojević, Grada za istoriju Perasta, str. 57, 64; P. Butorac, *Boka Kotorska u 17. i 18. stoljeću*, str. 143; Isti, *Kulturna povijest grada Perasta*, str. 80, 403; *Analisti, brončari, biograf*, str. 247-248; G. Candiani, *I vascelli della Serenissima*, str. 445-446.

17 ASV, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 235 (Nave *Galatea*, Capitan Zuanne Mazarovich).

18 U prvome dijelu priručnika autor piše o nautičkim problemima, dočim drugi dio sadrži dnevnik putovanja od Engleske do Madeire. Usporedi: M. Milošević, *Pomorski trgovci, ratnici i meceni*, str. 98; Isti, *Iz prošlosti Boke kotorske*, Zagreb, 2008., str. 235.

19 Ignjatije Zloković, Bokeljsko pomorstvo za vrijeme francuske okupacije Boke (1807 – 1813), *GPMK*, sv. 4, Kotor, 1955., str. 104; M. Montani, Pomorstvo Perasta na portretima brodova, str. 1878.

20 Vicko Mazarović bilježi se 1858. godine kao kapetan austrijskog putničkog broda *Miramare*, dočim je Ezio 1890. godine zapovijedao putničkim brodom *Nil*. Usporedi: Radojka Janićijević, Odlikovanja slavnih Bokelja u prošlosti kao dokaz njihovih postignuća u pomorskom ratovanju, navigaciji, privredi i diplomatiji, *GPMK*, sv. 52, Kotor, 2004., str. 311.

21 P. Pazzi, *Kratki povijesno-umjetnički uvod u Boku Kotorsku*, str. 155. Ovdje treba napomenuti da smo sličan problem utvrđivanja osnovnih biografskih podataka imale i prilikom obrade nekih drugih bokeljskih kapetana toga vremena (npr. Ivana Mazarovića). Razlog njihovoj slaboj zastupljenosti u literaturi možda možemo tražiti u okolnostima da se historiografija, a pri tomu poglavito mislimo na bokeljsku, uglavnom bavila bokeljskim trgovačkim kapetanima. Vojne osobe su obrađivane poglavito u kontekstu ratnih događanja, dočim su kapetani koji su djelovali koncem 18. stoljeća, dakle u mirnodopsko vrijeme, najčešće ostajali na margini istraživačkih interesa.

o vojnome djelovanju Antuna Mazarovića glavni i za sada jedini raspoloživi izvor popis ljudstva kojime je taj ugledni Peraštanin zapovijedao u činu kapetana ratnih brodova u razdoblju od 1774. do 1785. godine.

Prvi popis koji ćemo obraditi odnosi se na Mazarovićevo zapovijedanje korvetom *Rondinella*, a obuhvaća razdoblje od lipnja 1774. do srpnja 1775. godine.²² Prvi popis svih članova posade načinjen je 6. lipnja 1774. godine i ovjeren je od generalnog providura mora Antonija Reniera. Posada broda *Rondinella* brojila je tada ukupno 60 članova,²³ a bila je podijeljena u četiri temeljne skupine, karakteristične za većinu mletačkih ratnih brodova: 1. časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*); 2. Mornari prve klase (*Marineri prima classe*); 3. Mornari druge klase (*Marineri seconda classe*) i 4. Mornarski pomoćnici (*Mozzi*).

U prvoj je skupini (*Uffiziali e Titolati*) na dan evidentiranja članova brodske posade (6. lipanj 1774.) zabilježeno ukupno 18 časnika, dočasnika i ostalih dužnosnika, obnašatelja specijaliziranih službi na brodu.²⁴ Uz kapetana (*Capitan, Capitano*) Antuna Mazarovića i natporučnika (*Capitan tenente*), također Peraštana (Antun Ferrara), važno zapovjedno mjesto na brodu imao je glavni navigator – pilot ili peljar (*Peota*).²⁵ Tu je dužnost Mazarović također povjerio sunarodnjaku, Andriji Šilopiju iz Perasta. Osobita se važnost u upravljanju brodom i brodskom posadom pridavala vođama palube ili nokjerima (*Nochiere*),²⁶ koji su izravno zapovijedali kormilarima (*Timonier*), a

22 ASV, Provveditori all'Armar, Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 271 (Corvetta *Rondinella*, Capitan Antonio Mazarovich quondam Cristoforo, 1774 – 1775).

23 Korveta *Rodninella*, namijenjena vjerojatno izvidničkoj službi, nije se ubrajala u brodove prve ili druge klase (*primo, secondo rango*). Na ratnim brodovima najviše klase posada je nerijetko brojila i preko 200 pripadnika. Nadalje, za korvetu *Rondinella* nemamo sačuvane podatke o naoružanju, ali niti o plaćama njezinih službenika. Osnovne podatke o tipovima korveta kroz povijest usporedi u *Pomorskoj enciklopediji*, sv. IV, Zagreb, 1978., str. 80-81 (tekst: Petar Mardešić).

24 Na brodovima prve klase najčešće se bilježi oko 30 časnika, dočasnika i obnašatelja specijaliziranih službi.

25 O nazivu i službi pilota usporedi: Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, 1856. (ristampa 1993.), str. 510; Petar Skok, *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*, Split, 1933., str. 120; *Dizionario di marina: medievale e moderno*, Roma, 1937., str. 635-637; M. Nani Mocenigo, *Storia della Marina Veneziana*, str. 33; Slavko Mijušković, Iz zbirke "Kotorski dukali i druge listine", GPMK, sv. 5, Kotor, 1956., str. 54; *Dizionario Enciclopedico Marinaresco* (a cura di Memmo Caporilli), Roma, 1971., str. 452; E. Rossi – M. Alberoni – Aldo M. Feller, *Le galee: Storia, tecnica, documenti*, str. 26-27; G. Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, str. 170. Usporedi i objašnjenja (pod pojmom peljar) u: *Pomorska enciklopedija*, sv. VI, Zagreb, 1983., str. 8-9 (tekst: Ivo Buljan); Radovan Vidović, *Pomorski rječnik*, Split, 1984., str. 356.

26 U talijanskoj mornarici nokjer je faktično jedan od zapovjednika brodske posade (*colui che guida e governa la nave*). Nokjer se u vrelima ponajprije susreće na državnim jedrenjacima, dočim je na kažnjeničkim galijama na vesla sličnu zapovjednu dužnost obnašao *comito*. U francuskoj mornarici služba nokjera podudarala se s onom koju obnaša pilot, odnosno peljar. O nazivu i službi nokjera u mletačkoj ratnoj mornarici vidi: G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, str. 443; P. Skok, *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*, str. 124-125; *Dizionario di marina: medievale e moderno*, str. 518-519; *Dizionario Enciclopedico Marinaresco*, str. 399; Nicola Zingarelli, *Volabulario della lingua italiana*, Bologna, 1991., str. 1239; Tullio Pizzetti, *Con la bandiera del protettor San Marco. La*

potonjih je na *Rondinelli* bilo četiri. Specijaliziranu djelatnost na brodu obnašali su i nadzornici za jedra (*Guardian / Castellano*), nadzornik broda (*Custode*) te parun (zapovjednik) pomoćne barke (*Paron di barca*). Dužnosti potonjih obnašatelja brodskih službi (izuzev pilota) odvijale su se pod zapovjedništvom vođe palube. Na ratnome brodu bilježi se i cijeli niz osoba koje su obavljale posebne, nepomorske i nevojničke djelatnosti bez kojih bi uobičajeni život posade teže funkcionirao. To su brodski pisar (*Scrivan, Scrivano*), liječnik (*Eccelente*), kapelan, odnosno dušebrižnik (*Cappellano*), ekonom (*Dispensier*) i njegov pomoćnik (*Dispensierotto, Penese*)²⁷ zaduženi za redovitu opskrbu broda hranom i odgovorni za sveukupnu robu ukrcanu na brod, kao i bačvar (*Bottario, Botter*) zadužen za opkrbu broda pitkom vodom.

Popisivač je – uz osnovne podatke o pojedinim nositeljima određene službe i zvanja (ime, prezime, očevo ime) – zabilježio i njihovo matično podrijetlo. Prema tako provedenoj raščlambi razvidno je da prednjače Talijani (njihov udio iznosi 66,67%), zavičajem ponajviše iz Mletaka i sa mletačkog područja (Portogruaro, Chioggia), ali i iz udaljenije Senigallije. S istočnoga Jadrana dolaze tri Bokelja (isključivo iz Perasta) te jedan Krčanin, dočim se u dva primjera u ovoj skupini brodskih dužnosnika bilježe Grci, redovito s otoka Krfa.

Od lipnja 1774. do srpnja 1775. godine u skupini časnika, dočasnika i obnašatelja specijaliziranih službi došlo je do priličnih izmjena. Dio dotadašnje posade napustio je službu na ovome brodu, a na njihovo su mjesto stupili novi obnašatelji službi i zvanja. Kroz navedeni period kroz ovu je skupinu brodske posade prošlo dvadesetak novih osoba, od kojih neki također nisu ostali u službi duže vrijeme. Zavičajnim podrijetlom, koje nije redovito navedeno, novopripjeli *Uffiziali e Titolati* na brodu *Rondinella* su uglavnom Talijani, prije svega Mlečani, a kao novopripjeli članovi posade zavičajem s istočnog Jadrana bilježe se kapelan o. Klement iz Splita i kormilar Josip Leopoldo s područja Zete. Časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu ponovno su popisani (uz ovjeru providura mora Reniera) 31. srpnja 1775. te ih je tada bilo u sastavu ukupno 17.

Na brodu *Rondinella* zabilježeno je, popisom koji je također načinjen 6. lipnja 1774., i 18 mornara prve klase (*Marineri prima classe*). U ovoj skupini mornara dominacija Mlečana (u jednom slučaju je zabilježen i mornar s otoka Chioggia) je još izrazitija te njihov udio iznosi 72,22%. Zastupljena su i tri Bokelja, a to su Ilija Asanović (zavičaj je naveden općom odrednicom Boka) te – što je posebno zanimljivo spomenuti – Tripun i Stjepan Mazarović, sinovi kapetana Antuna.²⁸ Među mornarima prve klase popisan je i jedan Porečanin (Nikola Bianchini) te jedan mornar sa Krfa. Od lipnja 1774. do 31. srpnja 1775. godine dio mornara prve klase napustio je službu na brodu *Rondinella* te je posada popunjavana primanjem novih članova. Ukupno ih je do srpnja 1775. godi-

marineria della Serenissima nel Settecento e il contributo di Lussino, sv. 2, Pasian di Prato (UD), 1999., str. 27-28; G. Ercole, *Vascelli e fregate della Serenissima*, str. 170.

²⁷ Pomoćnik ekonoma na brodu *Rondinella* bio je Antun Sparesi sa otoka Krka.

²⁸ Uz njihova je imena dopisano *figlio di Capitan*.

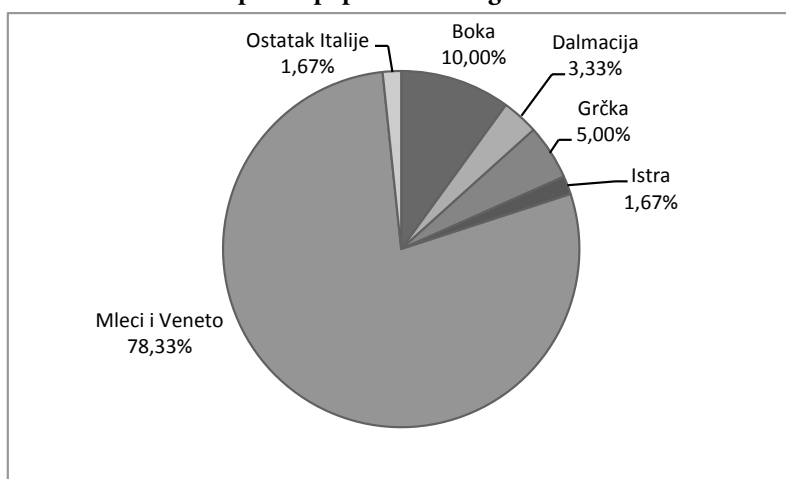
ne primljeno osam, a svi su zavičajem s područja Mletaka, odnosno Veneta. Dana 31. srpnja 1775. mornari prve klase ponovno su popisani, a njihov je broj tada iznosio 16.

Osamnaest je mornara zabilježeno i u skupini *Marineri seconda classe*, a popis je – kao i u prethodnim primjerima – proveden 6. lipnja 1774. godine. Mletački mornari su ovdje apsolutno dominantni (17), a jedini mornar s dalmatinske obale je Pažanin Dominik Porta. Od lipnja 1774. do 31. srpnja 1775., kada je donesena završna ovjera sastava posade, dio mornara druge klase napustio je službu na brodu. Dopisano je ukupno 17 novih mornara, a svi su zavičajem iz Mletaka, odnosno s područja Veneta. Prema završnoj ovjeri sastava posade, dana 31. srpnja 1775. na brodu *Rondinella* djelovalo je ukupno 16 mornara druge klase.

Naposljetku, najmanje brojan dio posade Mazarovićeve korvete činili su mornarski pomoćnici (*Mozzi*). Popisani su 6. lipnja 1774., a bilo ih je šest (svi su Mlečani). U idućoj godini i “mali od palube” često su mijenjali službu (prelazili u viša zvanja ili napuštali brod) te ih je prema završnoj ovjeri, provedenoj 20. kolovoza 1775., bilo samo četiri (svi su Mlečani).

Iz prethodno provedene raščlambe razvidno je da su posadu korvete *Rondinella* ponajprije činili Talijani, ponajviše oni s područja Veneta. Postotna raščlamba svih članova posade prema zavičajnom podrijetlu potvrđuje tu činjenicu (vidi: *Grafikon 1*). Mlečani (grad Mleci, Chioggia, Portogruaro) čine čak 78,33% ukupnog sastava posade, a na mornare iz ostalih dijelova Apeninskoga poluotoka otpada neznatnih 1,67%. Kada je riječ o regijama na istočnome Jadranu, prednjače Bokelji (ponajprije Peraštani) kojih je 10% u ukupnome omjeru. Dalmatinci (Pag, Krk) su zastupljeni sa samo 3,33%, a Istrani (Poreč) isključivo pojedinačno (1,67%). Naposljetku, na grčke članove posade (Krf) otpada 5% posade Mazarovićeve korvete.

Grafikon 1: Zavičajno podrijetlo posade korvete *Rondinella* prema popisu iz 1774. godine

Prema podacima iz izvora kojima raspolazemo, Antun Mazarović se nakon 1775. godine više ne bilježi kao kapetan korvete *Rondinella*. Idućih nekoliko godina nismo u mogućnosti slijediti tijekom njegove karijere, da bi 1778. godine bio zabilježen kao kapetan mletačkoga šambeka *Achille*.²⁹ Dužnost je obnašao do 1785. godine, a prvotni popis posade kojom je zapovijedao na tome brodu nastao je u rasponu od 26. lipnja do 10. kolovoza 1778. godine. Posada je tada brojila 77 članova, a bili su podijeljeni u tri skupine: 1. časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (*Uffiziali e Titolati*); 2. mornari prve klase (*Marineri prima classe*) i 3. mornarski pomoćnici (*Mozzi*).

U prvoj skupini (*Uffiziali e Titolati*) bilježimo (popis nastao 26. lipnja 1778.) – u odnosu na korvetu *Rondinella* – četiri člana posade više (ukupno 22). Vodeće su službe i ovdje obnašali kapetan, natporučnik, pilot i vođa palube, a na ostalim se dužnostima izravno vezanim za navigaciju i održavanje broda spominju još i četiri kormilara,³⁰ nadzornik broda, nadzornik za jedra i parun barke. Novost na šambeku *Achille* su nadzornik jarbola (*Gabbier*) i stražar na košu jarbola (*Parechier, Parechietter, Parochietter*). Na šambeku su svoje dužnosti obavljali i kapelan, pisar i njegov pomoćnik (*Scrivanello*), liječnik, ekonom (Luka Persinović iz Perasta) i njegov pomoćnik te bačvar. Zanimanja koja ovdje nalazimo, a na *Rondinelli* nisu bila navedena, brijač su (*Barberotto*) i kuhar (*Cogo*).

Kada je riječ o matičnome podrijetlu pripadnika ove skupine brodske posade, prednjače Talijani (72,73%). Ponajprije je riječ o Mlečanima, dočim se samo pojedinačno bilježe kapelan iz Napulja i liječnik iz Padove. S istočnoga Jadrana potječu četvorica članova ovoga dijela posade (tri Peraštana i jedan Bračanin), dočim su Grci (Krf) i Kranjci (Kranjska) zastupljeni samo pojedinačno. Zanimljivo je opaziti da su neki pripadnici iz ove skupine zabilježeni i na brodu *Rondinella* u vrijeme kada je njime također zapovijedao Antun Mazarović. To su pisar Antonio Ruggier s Krfa te kormilar Zuanne Toma, koji je na *Rondinelli* službovao kao mornar prve klase. Tijekom idućih šest godina (do rujna 1784., kada je načinjen završni popis) brojni časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu napustili su službu te su njihova imena prekrížena. Na njihova su mjesta stupali novi obnašatelji pojedinih navedenih dužnosti, zavičajem ponajprije iz Mletaka, ali katkada i iz Grčke te s otoka Cipra. Od naknadno dopisanih članova posade, zavičajem s istočnog Jadrana, ovdje su zabilježeni pričuvni natporučnici (*Capitan tenente sopranumerario*) Ivan Janšić (*Giansich*), Antun Maršić, Jerolim Maulić i Anđelo Medin, pilot Tripun Raffaeli te kormilari Juraj Sučić, Antun

29 ASV, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 259 (Siabecco Achille, Capitan Antonio Mazarovich quondam Cristoforo, 1778 – 1785). O osnovnim karakteristikama šambeka usporedi u: Milivoj Š. Milošević, Bokeljski šambek, *GPMK*, sv. 8, Kotor, 1959., str. 223–226; *Pomorska enciklopedija*, sv. VII, Zagreb, 1985., str. 669–670 (tekst: Josip Luetić i Stjepan Vekarić).

30 Dvojica su kormilara Mlečani, a preostala dvojica su Stjepan Tomaić iz Perasta i Luka Radić s Brača.

Brajković, Antun Budinić i Bernard Crovato. Dana 10. rujna 1784. godine ovaj dio posade ponovno je popisao, a ovdje ga je izvanredni providura mora Nicolò Erizzo. Tada su na brodu djelovala ukupno 21 pripadnika skupine *Uffiziali* i *Titolati*.

U lipnju 1778. popisani su i mornari prve klase (*Marineri prima classe*) šambeka *Achille*. Ukupno ih je 48, što je znatno više u odnosu na samo 18 mornara te skupine na korveti *Rondinella*.³¹ Prevaga talijanskih mornara i ovdje je izrazita te njihov udio u tome dijelu posade iznosi 81,25%. I ovdje su to uglavnom Mlečani te – zastupljeni isključivo pojedinačno – mornari iz Padove i Furlanije. Iz Grčke (Krf, Patras) potječu četvorica mornara, a s Cipra jedan, dočim se iz austrijske pokrajine Kranjske bilježe dva mornara prve klase. Samo su dva Bokelja zabilježena u ovoj kategoriji posade. To su, već otprije djelatni na *Rondinelli*, braća Tripun i Stjepan Mazarović, sinovi kaptana Antuna.³² Tijekom idućih šest godina (do rujna 1784.) brojni mornari prve klase napustili su službu te su njihova imena prekrížena. Na njihova su mjesta stupali novi mornari, zavičajem ponajprije s područja Veneta, ali često i iz Grčke. Među više desetaka novopopisanih mornara prve klase, bilježimo i četrnaesticu onih koji potječu sa istočne obale Jadrana. Za samo dvojicu izrijeком se navodi zavičajno podrijetlo (Ivan Krilović iz Perasta i Šimun Salatović iz Zadra), dočim za preostalih 12 takav podatak nije zabilježen.³³

Treća i ujedno završna skupina na šambeku *Achille* mornarski su pomoćnici (*Mozzi*). Najmlađih i najneiskusnijih mornara koji tek stječu prva saznanja o plovidbi i životu na moru, ali i o vojnim vještinama, nabrojeno je – prema popisu načinjenom 10. kolovoza 1778. – ukupno sedam, a podrijetlom su svi Mlečani. U idućim godinama njihova je fluktuacija također bila vrlo snažna te se njihova struktura učestalo mijenjala. Novopripjeli „mali od palube“ najčešće su bili Talijani (povremeno i Grci), a jedini zabilježeni mornarski pomoćnik s istočnog Jadrana bio je Mario Maršić.

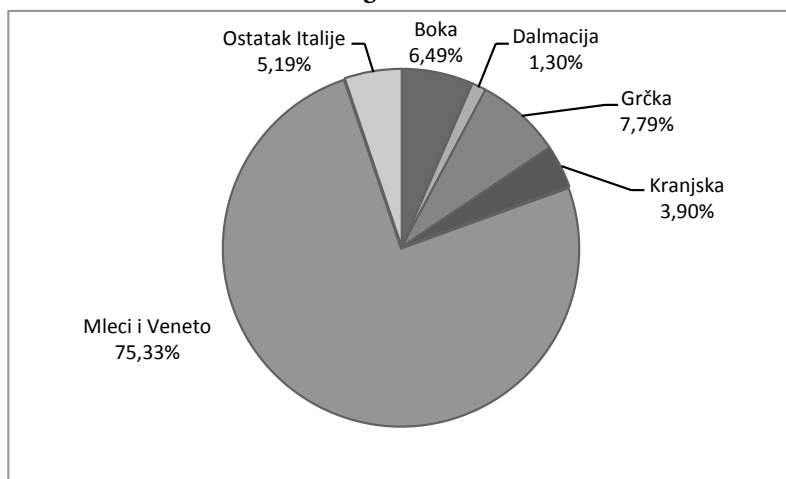
Na brodu *Achille* je, prema osnovnom popisu iz 1778. godine, zabilježeno 77 časnika, dočasnika, obnašatelja specijaliziranih službi, mornara prve klase i mornarskih pomoćnika. Ukupna raščlamba njihova zavičajnog podrijetla potvrđuje nam otprije znano – izrazitu prevagu Mlečana (75,33% od ukupnog broja članova posade). Postotni udjeli ostalih zemalja i regija mnogo su manji i ne prelaze 10%. Grci su zastupljeni sa 7,79%, a Bokelji (Peraštani) sa 6,49%. Talijani iz drugih dijelova Apeninskoga poluotoka prisutni su na šambeku s 5,19%; nekoliko je mornara iz pokrajine Kranjske (3,90%), a na Dalmatince ovdje otpada statistički gotovo neznatnih 1,30%.

31 Ovdje je potrebno napomenuti da na šambeku *Achille* ne bilježimo mornare druge klase, što je bio slučaj s *Rondinellom* te je vjerojatno da su ovdje svi mornari okupljeni u jedinstvenu klasu.

32 Osim braće Mazarović, na šambeku *Achille* spominje se i mletački mornar Antonio Calvi, također zabilježen u istoj klasi na korveti *Rondinella*.

33 Novopripjeli mornari prve klase zavičajem sa istočnog Jadrana bili su – uz prethodno navedene mornare Krilovića i Salatovića – još i Jovo Poratić, Simo Đurđević, Stanko Miletić, Đuro Vuković, Antun Đuranović, Ive Slador, Danijel Crovato, Matija Terzeković, Andrija Maršić, Josip Šolić, Alvise Nakić i Stjepan Sufrić.

Grafikon 2: Zavičajno podrijetlo posade šambeka *Achille* prema popisu iz 1778. godine

Dominantan udio talijanskih pomoraca i drugih članova posade na mletačkim ratnim brodovima nije neočekivan, iako bi se prevaga Talijana ponajprije trebala odnositi na brodove prve klase. Iskustva u obradi gradiva iz zbirke *Provveditori all'armar* pokazuju da su pomorci sa istočnog Jadrana prednjačili na brodovima nižega ranga (tartane, šambeci), najčešće na onima koji su bili vlasništvo domaćih pomorskih poduzetnika te su u mirnodopsko vrijeme korišteni kao trgovačka plovila. U tim primjerima posadu su pretežito činili pomorci iz matičnoga kraja kapetana, odnosno vlasnika broda, a Talijani (i u manjoj mjeri Grci) se bilježe isključivo kao obnašatelji specijaliziranih službi (pisari, liječnici, brijači, kuhari). Ipak, u primjeru korvete i šambeka kojima je zapovijedao kapetan Antun Mazarović takav obrazac nije zabilježen. Razlog tome vjerojatno treba tražiti u činjenici da ovdje nije riječ o trgovačkim brodovima domaćih, bokeljskih poduzetnika, koji su – stjecajem okolnosti (ratnih) – povremeno svoja plovila koristili i u vojne svrhe. *Rondinella* i *Achille* brodovi su podignuti u mletačkome arsenalu i od prvoga trenutka njihova je namjena bila vojna. Otuda je znatnija učestalost novčenja pomoraca u talijanskim krajevima (ponajprije u samim Mlecima) te smanjen udio Istrana, Dalmatinaca i Bokelja. Ipak, njihova prisutnost, pojačana činjenicom da je zapovjednik broda Bokelj, daje nam za pravo smatrati da udio pomoraca s istočnoga Jadrana na ratnim brodovima pod zapovjedništvom kapetana Mazarovića nije bio nezapažen.

Zaključak

Nisu nam poznate posljednje godine vojne karijere, kao ni životnoga puta kapetana Antuna Mazarovića. Šambekom *Achille* zapovijedao je do 1785. godine, a nedugo potom kapetansku dužnost na istome brodu preuzeo je Dalmatinac Antun Jelić. Što se nakon 1785. godine događalo u profesionalnom životu peraškog kapetana za sada, prema postojećim spoznajama, nismo u mogućnosti odgovoriti. Činjenica jest da je riječ o uglednom časniku pod stijegom svetoga Marka, zapovjedniku ratne korvete i šambeka te da njegovu službu možemo, zahvaljujući gradivu koje je u ovome radu podrobno obrađeno, uz manje prekide pratiti od 1774. do 1785. godine.

Josip Balović, Josip Kolović Matikola, Ivan Mazarović, Vicko Dabović i još niz drugih Peraštana obnašali su u posljednjim desetljećima opstojanja Kraljice mora prestižne, visoke časničke činove u mletačkoj ratnoj mornarici. Obrnuto srazmjerno njihovome ugledu i priznatosti od strane najviših tijela vlasti u Republici svetoga Marka, o njima je historiografija do sada kazala premalo. Ovaj rad, koji ne teži cjelovitosti već upozorava na iznimnu vrijednost nedovoljno korištenog arhivskog gradiva, pokušaj je da se barem poneki od tih uglednih Bokelja otrgnu iz neopravdanog i nepravednog zaborava.

PRILOG 1: Posada na korveti *Rondinella* prema popisu načinjenom 1774. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 271, Corvetta Rondinella, Capitan Antonio Mazarovich quondam Cristoforo)

Časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (Uffiziali e Titolati)

1. Kapetan (*Capitan*): Antun Mazarović – Krsto (pok.) – Perast
2. Kapelan (*Cappellano*): don Carlo Guertucci – Giacomo – Krk
3. Pisar (*Scrivan*): Antonio Ruggier – Ellia – Krk
4. Liječnik (*Eccelente*): Domenico Legrini – Piero (pok.) – Portogruaro
5. Natporučnik (*Capitan tenente*): Andrija Ferrara – Krsto (pok.) – Perast
6. Pilot / peljar (*Peota*): Andrija Šilopi – Krsto (pok.) – Perast
7. Vođa palube / nokjer (*Nochiere*): Nadale Castellan – Pietro (pok.) – Mleci
8. Kormilar (*Timonier*): Bastian Grassi – Santo (pok.) – Mleci
9. Kormilar (*Timonier*): Vincenzo Zamara – Antonio (pok.) – Chioggia
10. Kormilar (*Timonier*): Francesco Nacari – Andrea (pok.) – Mleci
11. Kormilar (*Timonier*): Momolo Santini – Piero (pok.) – Senigallia
12. Nadzornik broda (*Custode*): Pellegrin Andani – Luca (pok.) – Mleci
13. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Antonio Lucatello – Iseppo (pok.) – Mleci
14. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Tomaso Maffei – Martino – Mleci
15. Parun barke (*Paron di barca*): Alberto Tabanin – Iseppo (pok.) – Mleci
16. Ekonom (*Dispensier*): Antonio Rossi – Zorzi – Mleci
17. Pomoćnik ekonoma (*Penese*): Antun Sparesi – Matija – Krk
18. Bačvar (*Botter*): Menego Colini – Giacomo – Mleci

Mornari prve klase (Marineri prima classe):

1. Tripun Mazarović – Antun – Perast³⁴
2. Stjepan Mazarović – Antun – Perast³⁵
3. Nikola Bianchini – Franjo – Poreč
4. Antonio Forta – Iseppo (pok.) – Mleci
5. Paolo Righetti – Antonio (pok.) – Mleci
6. Antonio Pizzello – Domenico (pok.) – Mleci
7. Piero Forta – Iseppo (pok.) – Mleci
8. Battista Brenta – Giacomo – Mleci
9. Antonio Calvi – Piero (pok.) – Mleci
10. Menego Ferazina – Pietro (pok.) – Mleci

³⁴ Dopisano: *figlio del Capitan*.

³⁵ Dopisano: *figlio del Capitan*.

11. Ilija Asanović – Marko (pok.) – Boka
12. Iseppo Ruggier – Elia – Krf
13. Felice Nacardi – Antonio (pok.) – Chioggia
14. Zuanne Toma – Toni – Mleci
15. Piero Filippi – Valentino (pok.) – Mleci
16. Antonio Zanolò – Nadalin (pok.) – Mleci
17. Antonio Donada – Salvador (pok.) – Mleci
18. Menego Gasparin – Bernardo – Mleci

Mornari druge klase (Marineri seconda classe):

1. Benetto Manan – Steffano – Mleci
2. Dominik Porta – Ivan – Pag
3. Piero Carlon – Zaccaria – Mleci
4. Santo Parissa – Paolo – Mleci
5. Antonio Pisuta – Bortolo – Mleci
6. Marco Belforte – Nicolò (pok.) – Mleci
7. Francesco Artieri – Giacomo (pok.) – Mleci
8. Iseppo Paranzini – Santo (pok.) – Mleci
9. Nicoletto Serbinazo – Gasparo (pok.) – Mleci
10. Gasparo Contardi – Lorenzo (pok.) – Mleci
11. Giacomo Ramezo – Antonio (pok.) – Mleci
12. Bortolo Galli – Antonio (pok.) – Mleci
13. Antonio Ghirardini – Francesco (pok.) – Mleci
14. Giacomo Negrini – Zuanne Battista – Mleci
15. Nicolò Boninani – Lunardo – Mleci
16. Steffano Martinuzzi – Nadal – Mleci
17. Ghirardo Negriziolli – Lunardo – Mleci
18. Nicolò Marzeri – Pasqualin (pok.) – Mleci

Mornarski pomoćnici (Mozzi):

1. Vincenzo Grapo – Mleci
2. Anzolo Milinati – Giovanni Battista – Mleci
3. Antonio Sartori – Mleci
4. Valentino Bucco – Mleci
5. Alvise da Larda – Mleci
6. Zuanne Fanello – Mleci

PRILOG 2: Posada na šambeku *Achille* prema popisu načinjenom 1778. godine (Archivio di Stato di Venezia, Provveditori all'Armar: Libro accordati delle unità della Marina militare, b. 259, Siabecco Achille, Capitan Antonio Mazarovich quondam Cristoforo)

Časnici, dočasnici i obnašatelji specijaliziranih službi na brodu (Uffiziali e Titolati):

1. Kapetan (*Capitan*): Antun Mazarović – Krsto (pok.) – Perast
2. Kapelan (*Cappellano*): don Domenico Georgi – Andrea (pok.) – Napulj
3. Pisar (*Scrivan*): Antonio Ruggier – Ellia – Krf
4. Pomoćnik pisara (*Scrivanello*): Francesco Sartigo – Lorenzo (pok.) – Mleci
5. Liječnik (*Eccelente*): Pietro Piccoli – Antonio – Padova
6. Natporučnik (*Capitan tenente*): Zorzi Tramarin – Mleci
7. Pilot / peljar (*Peota*): Andrea Sartori – Gaetano – Mleci
8. Vođa palube / nokjer (*Nochiere*): Iseppo Caine – Giovanni (pok.) – Mleci
9. Kormilar (*Timonier*): Zuanne Toma – Antonio (pok.) – Mleci
10. Kormilar (*Timonier*): Zorzi Giovello – Bastian – Mleci
11. Kormilar (*Timonier*): Stjepan Tomaić – Antun (pok.) – Perast
12. Kormilar (*Timonier*): Luka Radić – Nikola (pok.) – Brač
13. Nadzornik broda (*Custode*): Iseppo Rizzi – Mleci
14. Nadzornik za jedra (*Guardian / Castellano*): Gerolimo Godini – Piero (pok.) – Mleci
15. Nadzornik jarbola (*Gabbier*): Nicolò Massar – Pasqualin (pok.) – Mleci
16. Stražar na košu jarbola (*Parechier, Parechietter, Parochietter*): Piero Antonio Dorigo – Antonio (pok.) – Mleci
17. Parun barke (*Paron barcha*): Lodovico Mariani – Iseppo (pok.) – Mleci
18. Ekonom (*Dispensier*): Luka Persinović – Mihovil (pok.) – Perast
19. Pomoćnik ekonoma (*Penese*): Biasio Stuch – Piero (pok.) – Kranjska
20. Brijač (*Barberotto*): Antonio Rosan – Olivo (pok.) – Mleci
21. Kuhar (*Cogo*): Bastian Giacomazzi – Antonio (pok.) – Mleci
22. Bačvar (*Botter*): Candido – Varvazin – Antonio (pok.) – Mleci

Mornari prve klase (Marineri prima classe):

1. Tripun Mazarović – Antun – Perast
2. Stjepan Mazarović – Antun – Perast
3. Filippo Ruggier – Ellia – Krf³⁶
4. Spiridion Veluto – Cipar
5. Antonio Vanoso – Nadalin (pok.) – Padova
6. Giacomo Longhi – Mleci
7. Andrea Rizzi – Angelo – Mleci

36 Na brodu *Rondinella* kao pisar je zabilježen Antonio Ruggier, vjerojatno Filippov brat.

8. Girolamo della Mora – Andrea – Mleci
9. Mattio Paputti – Iseppo – Mleci
10. Zanmaria Morandi – Bortolo (pok.) – Mleci
11. Giacomo Scoda – Zanmaria – Mleci
12. Bortolo Tampagna – Anzolo (pok.) – Mleci
13. Santo Padoan – Iseppo (pok.) – Mleci
14. Piero de Paoli – Piero – Mleci
15. Bortolo Mingotto – Iseppo (pok.) – Mleci
16. Nicolò Varutto – Giacomo (pok.) – Mleci
17. Francesco Pitteri – Rocco – Mleci
18. Antonio Zaponello – Piero (pok.) – Mleci
19. Vincenzo Neve – Biasio – Mleci
20. Iseppo Pitteri – Rocco – Mleci
21. Antonio Orlandello – Bortolo (pok.) – Mleci
22. Francesco Pinatto – Piero – Mleci
23. Marco Longhi – Francesco – Mleci
24. Antonio Calvi – Piero (pok.) – Mleci
25. Francesco Gennaro – Nadalin – Mleci
26. Domenico Grassi – Francesco – Mleci
27. Gasparo Dimarini – Antonio – Mleci
28. Bernardo di Luca – Zuanne (pok.) – Mleci
29. Domenico Vassier – Piero (pok.) – Mleci
30. Zuanne Garsano – Antonio – Mleci
31. Marin Bornà – Matija (pok.) – Kranjska
32. Toma Stocker – Grgur (pok.) – Kranjska
33. Antonio Alborghetti – Domenico – Krf
34. Nadalin Bolli – Francesco (pok.) – Mleci
35. Tomaso Rizotti – Francesco (pok.) – Mleci
36. Costantin – Capetti – Nicolò (pok.) – Mleci
37. Francesco Albiori – Gioachin (pok.) – Mleci
38. Zuanne Gasparo – Tiozzo – Francesco – Mleci
39. Demetrio Taraculli – Zorzi – Krf
40. Spiro Pollissieri – Apostolo (pok.) – Patras
41. Zuanne Mazetto – Tisian – Mleci
42. Giacomo Vettor – Antonio (pok.) – Mleci
43. Zuanne Moratto – Nicolò (pok.) – Mleci
44. Pasqualin Minotto – Antonio (pok.) – Mleci
45. Anzolo Zanini – Zuanne (pok.) – Mleci
46. Zuanne Battista Berengo – Zuanne Battista (pok.) – Mleci
47. Francesco Formenti – Giacomo (pok.) – Mleci
48. Battista Ghisello – Domenico – Furlanija

Mornarski pomoćnici (Mozzi):

1. Lorenzo Tomasi – Zuanne (pok.) – Mleci
2. Zuanne Viest – Iseppo (pok.) – Mleci
3. Zuanne Battista Paulini – Mleci
4. Antonio Liniol – Giacomo – Mleci
5. Tomaso Pasquali – Mleci
6. Iseppo Patrizio – Zuanne – Mleci
7. Vincenzo Bolotta – Tomaso – Mleci

SUMMARY

Venetian Warships *Rondinella* and *Achille* under the Command of Anthony Mazarović from Perast (the End of the Eighteenth Century)

Central theme of the article is directed towards a section of military and naval career of Anthony, son of Christopher Mazarović of Perast, who commanded a number of Venetian warships in the last decades of the existence of the *Serenissima*. The article is based on the research of unpublished and until now very seldomly used source materials from the State Archive of Venice / Archivio di Stato di Venezia (archival series of Venetian magistracy in charge of navy called as the *Provveditori all'Armar*). In the introductory part of the text are given, in the first place on the basis of the results of previous scholarship, basic data on meritorious scions of the Mazarović family, especially those who excelled themselves in Venetian military service during the early modern period. In the focus of the research interest is Anthony Mazarović, captain on which there is almost no mentions in the historiography. Based on the archival sources, Mazarović's agency in the rank of lieutenant-commander, when he was captain of corvette *Rondinella* (1774–1775) and xebec *Achille* (1778–1785). The complement of the crew of these ships is analysed in details, with special attention to the homeland origin of its members. In that analysis particular attention is awarded to that part of the crew who were by their origin from the east Adriatic coast. At the end, in the conclusion is stressed that this article tries to shed light on a section of military and naval career of a meritorious, but in the historiography little known sea captain from Boka Kotorska, a high officer of Venetian navy. As an appendix, to the article is added lists of crew members of ships *Rondinella* (list of 1774) and *Achille* (list of 1778).

Keywords: Perast, Republic of Venice, Anthony Mazarović, navy, military history, history of the eighteenth century